

Türkiye'deki Devlet Üniversitelerinin Lisans Programlarında Yer Alan Denetim Dersi Müfredatının İncelenmesi¹

Investigation of the Audit Course Curriculum in Undergraduate Programs of State Universities in Turkey

Ali DERAN *
İncilay ERDURU **
Filiz ÖZŞAHİN KOÇ ***

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki devlet üniversitelerinin lisans programlarında yer alan denetim dersi müfredatı kapsamında bulunan temel bilgilerin, haftalık içeriklerin, dersi öğretme ile ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin ve dersin öğrenme çıktılarının belirlenerek analiz edilmesidir. Çalışma kapsamında ihtiyaç duyulan veriler, 90 devlet üniversitesinin 132 programının Bologna ders bilgi paketinden elde edilerek, frekans analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, denetim dersinin üniversite müfredatlarında genellikle 3 kredi/5 AKTS şeklinde ve seçmeli ders olarak yer aldığı belirlenmiştir. Dersin yürütülmesi sırasında en fazla öğretim üyesi anlatımı (takrir) yönteminin kullanıldığı; gözlem, beyin fırtınası ile bilgisayarla veri analizi yöntemlerinin dersin öğretilmesi sırasında en az kullanılan yöntemler olduğu tespit edilmiştir. Denetim dersinin içeriği konusunda yapılan müfredat incelemeleri sonucu, bu dersin haftalık konu içeriklerinde temel düzeyde denetim konularının yer aldığı ve denetim süreçlerinde bilgi teknolojilerinin kullanımına yeterince yer verilmediği ortaya konulmuştur. Ders içeriklerinde ve öğretme yöntemlerinde bilgi teknolojilerine yönelik öğretim yöntemlerinin yeterince kullanılmamasına rağmen, üniversiteler tarafından dersin öğrenme çıktıları genellikle uygulamaya dönük olarak belirlenmiştir. Bu durum, dersin öğretiminde daha çok anlatım(takrir) yönteminin kullanılması, uygulamalı veri analizi ile veri analitiği gibi uygulamalar ile bu dersin içeriğinin desteklenmediği programlarda gerçeği çok yansıtmamaktadır.

ANAHTAR KELİMELELER

Denetim Dersi, Müfredat Karşılaştırması, Devlet Üniversiteleri

ABSTRACT

The aim of this study is to determine and analyze the basic information, weekly contents, teaching and evaluation methods, and the learning outcomes within the scope of the Auditing course curriculum in the undergraduate programs of state universities in Turkey. The data needed within this study was obtained from the Bologna Course Information Package of the 132 programs of 90 state universities and analyzed using frequency analysis. According to the analysis results, it was determined that the Auditing Course was usually included in the university curriculum in the form of 3 credits/5 ECTS and as an elective course. It was determined that the instructional (lecturer) narrative (takrir) method is mostly used; but observation, brainstorming and computer data analysis methods were found to be the least used methods during the course's teaching. As a result of the curriculum reviews on the content of the Auditing course, it was found that the weekly content of the course includes basic auditing topics and that the use of information technologies was not sufficiently included in the auditing processes. Although the teaching methods for information technologies are not used enough in teaching methods and the course content, the learning outcomes of the course are often determined by universities to be practical. This does not reflect the truth in programs where the content of this course is not supported by applications such as the more use of narrative (takrir) methods in the course's teaching, applied data analysis and data analytics.

KEYWORDS

Auditing Course, Curriculum Comparison, State Universities

Makale Geliş Tarihi / Submission Date	Makale Kabul Tarihi / Date of Acceptance
05.07.2022	24.08.2022
Atıf	Deran, A., Erduru, İ. ve Özşahin Koç, F. (2022). Türkiye'deki Devlet Üniversitelerinin Lisans Programlarında Yer Alan Denetim Dersi Müfredatının İncelenmesi. <i>Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi</i> , 25 (25. Yıl Özel Sayısı), 566-578.

¹ Bu makale, 18-22 Mayıs 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen 40. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

* Prof. Dr., Tarsus Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, alideran@tarsus.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5377-6740

** Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, incilay.erduru@usak.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7763-3397

*** Arş. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, filiz.ozsahin@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0211-869X

GİRİŞ

İşletmeler sürekli kabul edilen ekonomik ömürlerinde, faaliyetlerini etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirebilme ve geleceğe yönelik stratejik planlarını hazırlayabilme süreçlerinde muhasebe bilgi sistemlerinden elde ettikleri verilere önemli ölçüde ihtiyaç duymaktadır. Küreselleşme ile birlikte işletmelere ait coğrafi sınırların ortadan kalkması, muhasebe bilgi sisteminden elde edilen verilerin niceliğini ve yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Günümüzde işletmeler, muhasebe veri tabanlarından elde ettikleri farklı formlarda (çeşitte), büyüklükte, güncel değerleri ile üretilen/sunulan, hızlı ve güvenliği doğrulanmış veriler ile çalışmak durumundadırlar. İşletmelerin muhasebe verilerini farklı kanallardan toplama, işleme ve sunma sistemlerinde meydana gelen bu köklü ve zorlayıcı değişim, bu süreçlerde çalışan personellerden talep edilen niteliklerin ve beklentilerin de değişimini zorunlu kılmaktadır. Bir başka ifadeyle işletmeler muhasebe süreçlerine ilişkin çeşitli pozisyonlarda görev alabilecek adayların; muhasebe alanında yeterli kuramsal bilgiye sahip olmalarının yanında alanı ile ilgili büyük veriyi işleyebilme, raporlayabilme, yorumlayabilme, bilgi teknolojilerini aktif bir şekilde kullanabilme, yapay zekâ ve makine öğrenmesini muhasebenin karar verme süreçlerinde uygulayabilme, mesleki etik değerlere uygun düşünebilme ve davranabilme özelliklerine sahip olmalarını beklemektedirler.

İş dünyasının muhasebe süreçlerinde çalışabilecek adaylara yönelik söz konusu beklentilerinin karşılanabilmesi, bu pozisyonlara başvuran adayların eğitim aldıkları üniversite ders müfredatlarının mevcut durumu yansıtacak şekilde güncellenmesi ile mümkündür. Üniversitelerin muhasebe alanına yönelik ilgili bölümlerinin, müfredat güncellemelerini gerçekleştirirken hem dış (sanayi, diğer üniversiteler, meslek odaları vb.) hem de iç (öğrenciler, akademisyenler vb.) paydaşların görüşlerini alması, tarafların beklentilerinin karşılanması anlamında son derece önemlidir. Ayrıca üniversitelerin müfredatlarında yer alan ilgili derse ilişkin tanımlayıcı bilgileri (kredisi, AKTS'si, ön koşul durumu), haftalık içerikleri, dersi öğretme, ölçme, değerlendirme yöntemleri ile öğrenme çıktılarının tüm üniversiteler arasında uyumlaştırılması da, yatay/dikey geçişlerde ve Farabi gibi yut içi öğrenci hareketliliği programlarında öğrencilerin aynı dersten muaf olamama gibi sorunları ortadan kaldırmaktadır.

Üniversitelerin müfredat güncelleştirmelerinin öneminden yola çıkarak, Türkiye'deki Devlet Üniversitelerinin müfredatlarında yer alan muhasebe denetimi dersine ilişkin temel bilgilerin, haftalık içeriklerin, dersi öğretme ile ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin ve dersin öğrenme çıktılarının belirlenerek analiz edilmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, öncelikle müfredatlarında muhasebe denetimi dersi bulunan üniversite ve bölümler belirlenmiş, bu bölümlerde verilen söz konusu dersin yukarıda belirtilen bilgileri içerik analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Muhasebe denetimi dersine ilişkin elde edilen bu veriler, frekans analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiş, yorumlanmış ve analiz kapsamında yer alan üniversitelere çalışmanın sonuç bölümünde çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

1. ÇALIŞMAYA İLİŞKİN LİTERATÜR TARAMASI

Bu çalışmanın konusu kapsamında yerli ve yabancı literatürde yer alan ilişkili çalışmalar incelenerek aşağıdaki paragraflarda özetlenmiştir.

Zaif ve Ayanoglu (2007), Subaşı ve Demir (2009), Terzi vd. (2013), Nassar vd. (2014), Tosunoğlu ve Cengiz (2020), Öztürk ve Erdoğan (2017) ile Karakoç (2020), devlet ve/veya vakıf üniversitelerinin müfredatlarında hangi muhasebe derslerinin yer aldığı, bu derslerin toplam ders sayısı içerisindeki ağırlığı, kredi ve AKTS bilgileri ile bu derslerin dönemlere dağılımı gibi mevcut durum tespitine yönelik analizler yapmışlardır. İlgili çalışmalarda yapılan analiz sonuçlarına göre muhasebe derslerinin genellikle devlet üniversitelerinin müfredatlarında, vakıf üniversitelerine göre daha fazla sayıda yer aldığı, muhasebe derslerinin isim, ders kredisi/AKTS'si konusunda üniversiteler arasında bir uygulama birliğinin olmadığı tespit edilmiştir.

Literatürde yukarıda olduğu gibi muhasebe derslerinin bütününe yönelik çalışmalar yer aldığı gibi üniversitelerin lisans ve lisansüstü programlarında bir ya da birkaç muhasebe dersi özelinde de çalışmalar yer almaktadır. Kavut ve Adiloğlu (2012), iç denetim; Anzeh ve Abed (2015) muhasebe mesleğinde etik; Yallapragada vd. (2011), Erdoğan (2012), Gökçen vd. (2015), Çil Koçyiğit ve Güngör Tanç (2016), Karaca vd. (2016), Eren ve Alkan (2021), muhasebe standartları; Açık (2016), Alshurafat vd. (2019) ile Üçoğlu (2021) adli muhasebe alanlarına yönelik ders müfredatlarında incelemeler yapmışlardır.

Calayoğlu (2018) ise yapmış olduğu çalışmasında, üniversitelerin ilgili programlarında muhasebe ve denetim derslerinin yürütülmesi sırasında mesleki yazılımların kullanım durumunu araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre, lisans seviyesinde 15 farklı üniversitede bulunan 15 bölümün müfredatlarında mesleki muhasebe yazılımlarına yer verildiği buna karşılık ilgili bölümlerde herhangi bir denetim yazılımına müfredatlarda yer verilmediği ortaya konmuştur. Literatürde yer alan söz konusu çalışmalara ilişkin veriler,

anket, yüzyüze görüşme ve Bologna bilgi paketlerinin incelenmesi yoluyla elde edilmiş olup elde edilen veriler, frekans analizi, içerik analizi ve regresyon analizi gibi yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir.

Muhasebe derslerinin bir bütün olarak ya da yukarıda da ifade edildiği gibi belirtilen ders özelinde incelendiği çalışmalarda, derslerin temel bilgileri (dersin ismi, kredi/AKTS'si, içerikleri) araştırmaya konu edinilmiştir. Söz konusu bilgilerin yanı sıra derslerin yürütülmesinde kullanılan öğretim yöntemleri, öğrencilerin başarı durumlarının değerlendirilmesinde kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemleri, dersin öğrenme çıktıları, dersin uygulamaya dönük yürütülebilmesi için gerekli olan diğer derslerin müfredatlarında yer alıp almadığının belirlenmesi üzerine bütünü kapsayan bir çalışmaya yerli ve yabancı literatürde rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmada, Türkiye'deki devlet üniversitelerinin müfredatlarında yer alan denetim dersi, bütünü kapsayan bir yaklaşımla ele alınarak dersin temel bilgileri, haftalık içerikleri, dersin yürütülmesinde kullanılan öğretim yöntemleri ile öğrencilerin başarı durumlarının değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler, öğrenciye kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve yetkinlikler, üniversitelerin 2022 yılı Bologna bilgi paketlerinden elde edilen veriler doğrultusunda analiz edilmiştir. Bu kapsamda yapılan çalışma, denetim dersinin içeriklerinin, bu dersin yürütülmesinde kullanılan öğretim yöntemlerinin, öğrencilerin başarı durumlarının tespit edilmesinde kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin, dersin yürütülmesi sonucu öğrencilerden kazanmaları beklenen bilgi, beceri ve yetkinliklerin üniversiteler arasında karşılaştırılması ve üniversiteler tarafından gerçekleştirilen yeni uygulamaların hem literatüre taşınması hem de üniversiteler tarafından uygulamaya konulması anlamında önem arz etmektedir.

2. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE KISITLARI

Uluslararası finansal krizler ile birlikte Enron, Worldcom, Adelphia ve Xerox gibi şirket skandalları denetim olgusunun önemini artırmıştır. Mevcut ve potansiyel yatırımcıların güveninin kazanılmasında şeffaflığın sağlanması ile birlikte yatırımcıların doğru ve güvenilir bilgi ihtiyaçlarının karşılanması önemlidir. Bunun için de iyi bir iç denetim sisteminin yanında mesleki yeterliliği üst düzeyde olan denetim ekibinin sunduğu bağımsız denetim raporlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Seliomoğlu vd., 2011: 157). Denetçilerin mesleki eğitim kalitesi, ilk olarak lisans düzeyinde verilen muhasebe eğitimi müfredatları ile ilişkilidir. Bu anlamda üniversitelerde lisans eğitimi düzeyinde verilen denetim dersi müfredatı büyük öneme sahiptir. Bu nedenle çalışmada, Türkiye'deki devlet üniversitelerinin ilgili lisans bölümlerinin denetim dersi müfredatı incelenmiştir.

Çalışmada, Türkiye'deki devlet üniversitelerinin ilgili lisans programlarında denetim dersine ilişkin temel bilgilerin, haftalık içeriklerin, dersi öğretme ile ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin ve dersin öğrenme çıktılarının tespit edilmesine çalışılmıştır. Türkiye'de araştırmanın yapıldığı dönemde toplam 129 devlet üniversitesi bulunmaktadır. Ancak bazı üniversitelerde inceleme kapsamında yer alan ilgili lisans bölümlerinin bulunmaması, ilgili bölümler mevcut olsa da müfredatlarında denetim dersinin olmaması, bazı programlarda ders bilgi paketinin aktif olmaması veya ilgili ders bilgi paketine ulaşılamaması gibi nedenlerden dolayı 90 devlet üniversitesinin 132 programında yer alan denetim dersi verilerine ulaşılabilmektedir. Söz konusu nedenler, çalışmanın önemli bir kısmını oluşturmakla birlikte analizler anakütlenin % 70'ini sağlayan veri seti ile gerçekleştirilmiştir. Bu oran sosyal bilimlerde analiz sonuçlarının genellenebilirliği açısından yeterli kabul edilmektedir.

3. ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ

Çalışma kapsamında Türkiye'deki devlet üniversitelerinin lisans programlarında yer alan denetim dersine ilişkin temel bilgilerin, haftalık içeriklerin, dersi öğretme ile ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin ve dersin öğrenme çıktılarına ilişkin verilerin elde edilmesinde içerik analizi, yüzdelerle dağılımların tespit edilmesinde ise frekans analizinden yararlanılmıştır.

4. ÇALIŞMANIN BULGULARI

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye'deki devlet üniversitelerinin çeşitli programlarında yer alan denetim dersine ilişkin tanımlayıcı istatistik bilgilerine yer verilmiştir. Denetim dersi özelinde olan bu bilgiler, dersin müfredatlarında yer aldıkları fakülteler, bölümler, zorunlu/seçmeli ders grubu, dersin kredi/AKTS'si, ön koşul bulunup/bulunmadığı, öğretim ile ölçme ve değerlendirme yöntemleri, içerikler ve öğrenme çıktıları boyutlarında ele alınmıştır.

Üniversite müfredatlarında denetim dersinin yer aldığı fakülteler, bölüm ve diğer tanımlayıcı istatistik bilgileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Denetim Dersine İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Değişkenler		Frekans	Yüzde (%)
Fakülteler	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	103	78
	İşletme Fakültesi	11	8,3
	İktisat Fakültesi	5	3,8
	Uygulamalı Bilimler Fakültesi	6	4,5
	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	2	1,5
	Diğer Fakülteler	5	3,8
Bölümler	İşletme	89	67,4
	İktisat	8	6,1
	Maliye	10	7,6
	Kamu Yönetimi	1	0,8
	Ekonometri	2	1,5
	Bankacılık ve Finans/Sigortacılık	5	3,8
	Uluslararası Ticaret ve Finansman/İşletmecilik	10	7,6
	Uluslararası Ticaret ve Lojistik	1	0,8
	Muhasebe ve Finansman	5	3,8
	Yönetim Bilişim Sistemleri	1	0,8
Zorunlu/Seçmeli	Zorunlu	37	28
	Seçmeli	95	72
Dersin Kredisi	2 Kredi	8	6,1
	3 Kredi	119	90,2
	4 Kredi	5	3,8
Dersin AKTS'si	2 AKTS	2	1,5
	3 AKTS	4	3
	4 AKTS	30	22,7
	5 AKTS	72	54,5
	6 AKTS	20	15,2
	7 AKTS	2	1,5
Dersin Ön Koşulu	Yok	124	93,9
	Var	8	6,1

Yapılan incelemeler sonucu denetim dersinin genellikle üniversitelerin ders müfredatlarında “*Muhasebe Denetimi*” ismi ile yer aldığı, örneklem kapsamında yer alan üniversitelerden sadece Giresun Üniversitesinin müfredatında bu dersin “*Muhasebe Denetimi ve Mali Tablolar Analizi*”, İstanbul Üniversitesi müfredatında ise “*Finansal Tablo Denetimi*” şeklinde yer aldığı tespit edilmiştir. İlgili derslere ilişkin temel bilgileri gösteren Tablo 1 incelendiğinde, denetim dersinin genellikle üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri’nde ve bu fakültelerin işletme bölümlerinde yer aldığı görülmektedir. Söz konusu ders, bölüm müfredatlarında seçmeli ders ve 3 kredi (saat) olarak yürütülmekte olup müfredatlarda bu dersin 5 AKTS olarak yer aldığı belirlenmiştir. Öğrencilerin denetim dersini seçebilmeleri için ön koşul olan bir başka dersin olup olmadığına ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, sekiz programda dersin ön koşulunun bulunduğu; bu derslerin ise Finansal Muhasebe, Finansal Muhasebe I ve II, İktisatçılar İçin Finansal Muhasebe İlkeleri, Finansal ve Maliyet Muhasebesi, Yönetim Muhasebesi olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda; söz konusu dersleri denetim dersini almadan önce alarak başarılı olma koşulunu talep eden üniversitelerin Ankara Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi ve Abdullah Gül Üniversitesi olduğu tespit edilmiştir.

Üniversitelerin ilgili bölümlerinde muhasebe denetimi dersinin yürütülmesinde kullanılan öğretim yöntemleri ile öğrencilerin başarı durumlarını tespit etmede kullandıkları ölçme ve değerlendirme yöntemleri de çalışma kapsamında analiz edilmiştir.

Üniversitelerin ilgili bölümlerinin muhasebe denetimi dersi verirken kullandıkları öğretim yöntemleri ve öğrencilerin dersten başarılı olmalarını tespit etmede kullandıkları değerlendirme yöntemlerine ilişkin bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Muhasebe Dersini Öğretme ile Değerlendirmede Kullanılan Yöntemlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Değişkenler		Yüzde (%)	Standart Hata
Öğretim Yöntemleri	Proje ödevi	18,4	0,38904
	Sunum	15,2	0,36047
	Örnek olay çözme	23,2	0,42381
	Tartışma	12	0,32627
	Soru cevap	6,4	0,24574
	Anlatım (Takrir)	96,8	0,17671
	Grup çalışması	3,2	0,17671
	Makale kritik etme	-	-
	Bilgisayarla veri analizi	1,6	0,12598
	Beyin fırtınası	1,6	0,12598
	Gözlem	0,8	0,08944
	Firma ziyareti uygulaması	-	-
	Diğer yöntemler	5,6	0,23085
	Toplam		125
Değerlendirme Yöntemleri	Vize	86,61	0,34185
	Final	88,98	0,31442
	Seminer ödevi	4,72	0,213
	Toplam		127

Tablo 2 incelendiğinde, muhasebe denetimi dersinin yürütülmesinde en fazla klasik yöntem olarak da bilinen öğretim üyesi anlatımı (takrir) yönteminin kullanıldığı, daha sonra ise sırasıyla örnek olay çözme, proje ödevi, sunum ile tartışma yöntemlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Denetim dersinin yürütülmesi sırasında en az kullanılan yöntemlerin ise gözlem, beyin fırtınası, bilgisayarla veri analizi ile grup çalışması yöntemlerinin olduğu; işletme ziyareti uygulaması ile makale kritik etme yöntemlerinin çalışma kapsamında olan üniversiteler tarafından, dersin öğretiminde kullanılan bir yöntem olarak tercih edilmediği belirlenmiştir. Çalışmada belirlenmiş olan öğretim yöntemlerinin dışında iki üniversitenin ilgili bölümlerinde, muhasebe denetimi dersinin öğretiminde diğer üniversitelerden farklı yöntemler kullanmıştır. Bu üniversiteler; Dokuz Eylül Üniversitesi işletme bölümü ders bilgi paketinde bulunan ilgili denetim dersinin yürütülmesi sırasında kullanılan problem çözme yöntemi ile Ankara Üniversitesi işletme bölümü ders bilgi paketinde bulunan ilgili denetim dersinin yürütülmesi sırasında kullanılan altı şapkalı düşünme yöntemidir.

Problem çözme yöntemi, öğrencinin analitik düşünme yeteneğinin gelişmesine katkı sağlayan, teorik bilgilerin uygulamaya dönüştürülebileceği, öğrencinin daha aktif, öğretim üyesinin ise yol gösterici olduğu bir öğretim yöntemidir. Problem çözme yönteminde, öğretim elemanı tarafından belirlenen problemin bilimsel problem çözme teknikleri olan tümdengelim, tümevarım, analogi, analiz, sentez, diyalektik yaklaşım, Hipotetik-Dedüktif ve Reprodüktif gibi teknikler kullanılarak öğrenci tarafından çözülmesi amaçlanmaktadır (Berkant, 2022).

Ankara üniversitesi tarafından denetim dersinin öğretilmesinde kullanılan Altı Şapkalı Düşünce tekniği ise Edward de Bono tarafından geliştirilen, öğrencilerde yaratıcılığı, analitik düşünebilme becerisini, olaylara farklı pencerelerden bakabilme ve yorumlayabilme yetisinin kazandırılmasını sağlayan bir tekniktir. Bu teknikte öğrencilerin beyaz, kırmızı, siyah, sarı, yeşil ve mavi renklerde şapkaları takmaları ve her bir şapkanın taşıdığı anlama göre ilgili olayı değerlendirmeleri ve yorumlamaları beklenmektedir. Bu kapsamda denetim dersinde hile ve yolsuzluk kavramları ile hile/yolsuzluk yapan işletmelere karşı denetçinin görev ve sorumluluklarının teorik olarak anlatıldığını, bu konu ile ilgili öğrenciye bir uygulama örneği verildiğini düşünelim ve bu yöntemi kullanarak öğrenciden uygulama örneği ile ilgili çeşitli bakış açıları geliştirmesini

isteyelim. Öğrenci söz konusu örnek uygulamayı yukarıda ifade edilen renkte şapkaların anlamlarını düşünerek aşağıdaki gibi yorumlayabilir.

Altı şapkalı düşünce tekniğine göre beyaz şapka, tarafsızlığı ifade etmektedir. Örneğimizde öğrenci, bağımsız denetçinin denetim yaptığı işletme ile kişisel bir bağı olması durumunda denetçinin bu işletmenin denetimini yapmaktan vazgeçmesi gerektiğini belirtebilir ya da denetçinin ilgili işletmenin denetimini yapmayı kabul etmekle birlikte denetimin tüm süreçlerinde mesleki şüpheciliğini kullanarak yapılan hile/yolsuzluğu objektif bir şekilde ortaya çıkartması gerektiğini ifade edebilir. İlgili tekniğe göre kırmızı şapka; öfkeyi ve tutkuyu ifade etmektedir. Bu şapkayı takan öğrenciden duygu ve düşüncelerini özgürce açıklaması beklenmektedir. Öğrenci bu şapkayı taktığında, bağımsız denetim faaliyetleri sonucu denetçinin tespit etmiş olduğu hile ve yolsuzluklara dayanarak özgürce denetim görüşünü oluşturabileceği ve bu hile/yolsuzluğu üst yönetim ve ilgili kamu kuruluşlarına tarafsız şekilde bildirebileceğini ifade edebilir. Tekniğin uygulanmasında kullanılan bir diğer şapka olan siyah şapka ise, karamsarlık ve olumsuzluğun simgesi olarak kabul edilmektedir. Bu şapkayı takan öğrenciden ele alınan konunun olumsuz yanları ve tehlikelerini dile getirmesi beklenmektedir. Örneğimiz kapsamında öğrencinin, bağımsız denetim faaliyetini yürüten denetçinin işletmenin hile ya da yolsuzluk yaptığını gizlemesi durumunda karşılaşabileceği riskleri açıklaması, bu bölüm kapsamında yeterli bir açıklama olarak kabul edilebilir. İlgili teknikte sarı şapka, güneşin renginden yola çıkarak aydınlığı bir başka ifade ile olumlu bir bakış açısını temsil etmektedir. Bu şapkayı takan öğrenciden mevcut olay ile ilgili olumlu tarafları ön plana çıkarması beklenmektedir. Öğrencinin, muhasebe süreçlerinde yolsuzluk yapan personeli, bağımsız denetçinin tespit etmesi ve bu personel ile ilgili bilgileri üst yönetim ile paylaşması durumunda, denetçinin bu personelin işten ayrılmasını sağlayarak gelecekte yapılması muhtemel yolsuzlukların önüne geçilmesi konusunda işletmeye katkı sağlaması konusunda örnek vermesi bu şapkanın örneklendirilmesi konusunda yeterli kabul edilebilir. Teknik kapsamında kullanılan yeşil şapka, üretkenliğin rengi olup bu şapkayı takan öğrenciden konu ile ilgili öneri ve alternatifler sunması beklenir. Öğrencinin hile tespit edilen ve yolsuzluk yapılan alanlar ile ilgili alınabilecek önlemler konusunda çeşitli önerilerde bulunması bu alan için yeterlidir. İşletmenin hile yapan çalışanları doğrudan işten çıkarması ya da kınama cezası vermesi, yapacağı işlemler ile ilgili konularda bir başka çalışanın/yöneticinin imzasının da alınması gibi önlemler bu konuda örnek olarak verilebilir. Altı şapkalı düşünce tekniğine ilişkin son şapka ise bütün renkleri kapsayan, geniş ve farklı görüşlerin sentezi olarak ifade edilen mavi şapkadır. Bu şapkayı takan öğrenci, farklı durumları karşılaştırabilir, uzlaştırabilir ve en iyi fikirlere ulaşabilir. Örneğimize ilişkin öğrencinin, işletmede yolsuzluk ve hile gibi olumsuz durumların nedenlerini (üst yönetimin tavrı, örgüt iklimi, çalışanların kişilik yapısı, iç denetimin yetersizliği vb.) tespit etmesi ve bu nedenleri üst yönetime açıklayarak çözüm önerilerinde bulunması bu şapkanın açıklaması konusunda yeterli sayılmaktadır.

Denetim dersinin yukarıda ayrıntılarıyla açıklanan öğretim yöntemleri kullanılarak yürütülmesi sonucu öğrencilerin başarı durumları, Tablo 1'de gösterilen değerlendirme yöntemleri ile üniversiteler tarafından ölçülmektedir. Tablo 1 incelendiğinde, üniversitelerin ortalama % 85'nin, programlarında öğrenim gören öğrencilerinin başarı durumlarını vize ve final sınavı yaparak değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin başarı durumlarının değerlendirilmesinde ödev toplama yöntemi ise örneklem kapsamında yer alan Gebze Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi ve Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi olmak üzere oldukça az üniversite tarafından kullanılmaktadır.

Denetim dersinin yürütülmesinde kullanılan öğretim yöntem/tekniklerine ilişkin analiz sonuçlarının değerlendirilmesinden sonra bu dersin söz konusu öğretim yöntemleri kullanılarak öğrencilere aktarılacak ders içeriklerine ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçlarına Tablo 4'de yer verilmiştir.

Tablo 4. Denetim Dersinin İçeriklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Değişkenler/Ders İçerikleri	Yüzde (%)	Stn.Hata	Basık	Çarpk
İC1. Denetim kavramı, ilişkili kavramları, denetim türleri	94,78	0,22335	-4,081	14,914
İC2. Denetçi türleri ve sorumlulukları	55,65	0,49897	-0,231	-1,982
İC3. Denetimin önemi	47,83	0,50171	0,088	-2,028
İC4. Denetim süreci	73,91	0,54751	1,239	9,605
İC5. Denetimde riskin değerlendirilmesi	76,52	0,42572	-1,268	-0,399
İC6. Denetimde önemlilik	41,74	0,49529	0,339	-1,918
İC7. Denetimde işletme/alanlarının riskinin değerlendirilmesi	48,7	0,50202	0,053	-2,033

İC8. Denetimin planlanması ve programlanması	57,39	0,49667	-0,303	-1,942
İC9. İşletmelerin iç kontrol yapısının incelenmesi ve iç kontrol riskinin belirlenmesi	80	0,40175	-1,52	0,315
İC10. Denetim kanıtları, kanıtların nitelikleri ve kalitesi	71,3	0,45432	-0,954	-1,109
İC11. Denetim prosedürleri ve teknikleri	72,17	0,4501	-1,003	-1,012
İC12. Denetimde örnekleme şekli ve örneklem belirleme yöntemleri	41,74	0,49529	0,339	-1,918
İC13. Denetimde görüş oluşturma ve raporlama	76,52	0,42572	-1,268	-0,399
İC14. Bilançonun varlık hesaplarının denetimi	54,78	0,49989	-0,195	-1,997
İC15. Bilançonun kaynak hesaplarının denetimi	52,17	0,50171	-0,088	-2,028
İC16. Gelir tablosu hesaplarının denetimi	51,3	0,50202	-0,053	-2,033
İC17. İç denetim, iç denetimin önemi ve uygulanması	6,96	0,25553	3,429	9,928
İC18. Denetim süreçlerinde bilgi teknolojileri kullanımı	0,87	0,09325	10,724	115
İC19. Denetimde hile, yolsuzluk ve etik kavramları ile önemi	32,17	0,46919	0,773	-1,427
İC20. Denetim faaliyetlerinde ve denetim kurumlarında kalite kontrol sistemi	6,96	0,25553	3,429	9,928
İC21. Denetimde çalışma kağıtları, önemi, arşivlenmesi ve hazırlanması	47,83	0,50171	1,268	-0,399
İC22. Denetim dersinde yer verilen diğer konular	23,48	0,42572	0,088	-2,028
Toplam				115

Tablo 4 incelendiğinde, üniversitelerin ilgili programlarında en fazla yer alan ders içeriklerinin sırasıyla “İC1. Denetim kavramı, ilişkili kavramları, denetim türleri”, “İC9. İşletmelerin iç kontrol yapısının incelenmesi ve iç kontrol riskinin belirlenmesi”, “İC5. Denetimde riskin değerlendirilmesi”, “İC13. Denetimde görüş oluşturma ve raporlama”, “İC4. Denetim süreci”, “İC11. Denetim prosedürleri ve teknikleri” ile “İC10. Denetim kanıtları, kanıtların nitelikleri ve kalitesi” olduğu görülmektedir. Denetim dersine ilişkin söz konusu içerikler, ilgili programlarda temel düzeyde denetim dersinin verildiğini ortaya koymaktadır.

Üniversitelerin ilgili programlarında en az yer verilen denetim dersi konularının ise sırasıyla, “İC18. Denetim süreçlerinde bilgi teknolojileri kullanımı”, “İC20. Denetim faaliyetlerinde ve denetim kurumlarında kalite kontrol sistemi” ile “İC17. İç denetim, iç denetimin önemi ve uygulanması” konularının olduğu Tablo 4’den görülmektedir. Günümüzde her alanda olduğu gibi denetim alanında da bilgi teknolojileri, yapay zeka uygulamaları ve veri analitiği yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Dolayısıyla üniversitelerde, denetim süreçlerinde aktif şekilde kullanılan bu uygulamalara, ders kapsamında yer verilmesi, hem öğrencilerin teorik bilgilerinin pratiğini yapma hem de öğrencileri sektöre hazırlaması konusunda önem taşımaktadır. Araştırma kapsamında yer alan devlet üniversitelerinden sadece üçünde - Anadolu Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi - bu dersin öğretiminde bilgi teknolojileri kullanılmaktadır. Giresun Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü lisans düzeyinde ise Muhasebe ve Denetimde Endüstri 4.0 olarak ayrı bir ders bulunmaktadır. Araştırma kapsamında yer alan üniversitelerin örneklem büyüklüğü düşünüldüğünde, denetim sürecinde bilgi teknolojilerinin kullanımına yönelik uygulamalara yer veren üniversitelere ilişkin oranın oldukça düşük olduğu açıktır.

Üniversitelerin denetim dersi içeriklerinde, diğer konulara göre daha az yer verilen bir diğer konu içeriği ise iç denetim konusudur. İç denetim, işletmelerin finansal ve yönetsel süreçlerinde şeffaflığın sağlanması, finansal tabloların ihtiyaca uygun ve gerçeğe uygun şekilde sunulmasına katkı sağlayan önemli bir faaliyettir (Aksoy, 2002: 61). Bu nedenle iç denetim ile ilgili konulara muhasebe denetimi dersinde yer verilmesinde fayda bulunmaktadır. Türkiye’deki bazı devlet üniversiteleri iç denetim ve iç kontrol konusunu lisans düzeyinde ayrı birer ders olarak müfredatlarında yer vermişlerdir. Bu üniversiteler ve müfredatlarında yer alan dersler aşağıdaki gibidir:

- Anadolu Üniversitesi - *İç Denetimin Temelleri, İç Denetim Seminerleri Risk Odaklı İç Denetim*
- Gebze Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi – *İç Denetim*
- Sakarya Üniversitesi – *İç Kontrol*

Denetim dersine ilişkin içeriklerde yukarıdaki sınıflamalardan herhangi birine girmeyen konu başlıklarını aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür:

- Denetim mevzuatı; Türkiye’de denetimle ilgili düzenleyici, icracı ve gözetici kurumlar,

- Türkiye'de bağımsız denetim mesleğine yön veren kanun, standart ve tebliğler,
- Denetim Testi: hasılat döngüsü, harcama döngüsü ve finansman döngüsü
- Denetim alanında Türkiye ve Dünya'daki güncel gelişmeler
- Bilgisayar destekli denetim uygulaması: ACL
- Ek mali tabloların denetimi
- Muhasebe skandalları, Enron olayı ve sonrası gelişmeler
- Denetim standartları

Üniversitelerin ilgili bölümleri, müfredatlarında yer vermiş oldukları her bir ders için içeriğe uygun şekilde öğrenme çıktılarını belirlemek ve belirlemiş oldukları bu öğrenme çıktıları ile program çıktılarının eşleştirmesini gerçekleştirerek bir matris oluşturmaları gerekmektedir. Bu şekilde müfredatta yer alan her bir dersin, program çıktılarına olan katkısı tespit edilebilmektedir. Üniversitelerin ilgili programlarının çıktıları ile eşleştirilen ve dersin içeriği doğrultusunda yürütülmesi sonucu öğrencide kazanılması beklenen yetkinlikler olarak belirlenen öğrenme çıktılarına ilişkin analiz sonuçlarına Tablo 5'de yer verilmiştir.

Tablo 5. Denetim Dersinin Öğrenme Çıktılarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

Değişkenler	Frekans %	Stn.Hata	Basık	Çarpk
ÖC1. Denetim kavramı, ilişkili kavramları, denetim türlerini açıklayabilir	78,95	0,40985	-1,443	0,083
ÖC2. Denetçi türleri ve sorumluluklarını açıklayabilir	20	0,40212	1,524	0,33
ÖC3. Denetimin önemini açıklayabilir	22,11	0,41716	1,366	-0,137
ÖC4. Denetim sürecini açıklayabilir	33,68	0,47514	0,702	-1,541
ÖC5. Denetimde işletmenin riskini değerlendirebilir	45,26	0,50039	0,193	-2,005
ÖC6. Denetimde önemli alanları belirleyebilir, risk ile ilişkisini kurabilir	11,58	0,32167	2,44	4,039
ÖC7. İşletmenin riskli denetim alanlarını tespit edebilir	20	0,78007	7,324	62,534
ÖC8. Denetim planları/programı hakkında açıklamalar yapabilir ve plan/programları hazırlayabilir	9,47	0,2944	2,812	6,036
ÖC9. İşletmenin iç kontrol yapısı hakkında açıklamalarda bulunabilir ve iç kontrol riskini belirleyebilir	18,95	0,39396	1,61	0,605
ÖC10. Denetim kanıtları, kanıtların nitelikleri ve kalitesi hakkında yeterli bilgiye sahip olur	25,26	0,43683	1,157	-0,676
ÖC11. Denetim prosedürleri ve tekniklerini uygulayabilir	27,37	0,44821	1,032	-0,956
ÖC12. Denetimde örneklem büyüklüğünü çeşitli yöntemler kullanarak tespit edebilir	4,21	0,20189	4,634	19,888
ÖC13. Denetim görüşlerini açıklayabilir ve denetim raporunu hazırlayabilir	38,95	0,49022	0,461	-1,827
ÖC14. Bilançonun varlık hesaplarının denetimini, ilgili denetim tekniklerini uygulayarak gerçekleştirebilir	28,42	0,45343	0,972	-1,078
ÖC15. Bilançonun kaynak hesaplarının denetimini, ilgili denetim tekniklerini uygulayarak gerçekleştirebilir	26,32	0,44268	1,093	-0,823
ÖC16. Gelir tablosu hesaplarının denetimini, ilgili denetim tekniklerini uygulayarak gerçekleştirebilir	24,21	0,43063	1,224	-0,514
ÖC17. İç denetim, iç denetimin önemi ve uygulanması hakkında yeterli açıklama yapabilir	4,21	0,20189	4,634	19,888
ÖC18. Denetim faaliyetlerinde bilgi teknolojilerini kullanabilir	1,05	0,1026	9,747	95

ÖC19. Denetimde hile, yolsuzluk olaylarında denetçinin sorumluluğu ve meslek ahlakı ile ilgili açıklamalarda bulunabilir	16,84	0,37623	1,801	1,268
ÖC20. Denetim faaliyetlerinde ve denetim kurumlarında kalite kontrol sistemini kurabilir ve işletebilir	3,16	0,1758	5,444	28,226
ÖC21. Çalışma kağıtlarının önemini kavrar ve hazırlayabilir, arşivleyebilir	6,32	0,24454	0,415	-1,868
ÖC22. Denetim dersinin diğer öğrenme çıktıları	40	0,4925	3,65	11,563

Tablo 5’de üniversitelerin ilgili programlarının Bologna ders bilgi paketinde yer alan denetim dersi öğrenme çıktılarına ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Söz konusu tablo incelendiğinde, üniversiteler tarafından denetim dersinin öğrenme çıktısı olarak en fazla, “ÖC1.Denetim kavramı, ilişkili kavramları, denetim türlerini açıklayabilir”, “ÖC5. Denetimde işletmenin riskini değerlendirebilir”, “ÖC4. Denetim sürecini açıklayabilir ve yönetebilir”, “ÖC13. Denetim görüşlerini açıklayabilir ve denetim raporunu hazırlayabilir”, “ÖC11. Denetim prosedürleri ve tekniklerini uygulayabilir”, “ÖC10. Denetim kanutları, kanutların nitelikleri ve kalitesi hakkında yeterli bilgiye sahip olur” ve “ÖC14,ÖC15,ÖC16. Varlık, kaynak ve gelir tablosu hesaplarının denetimini gerçekleştirebilir” çıktılarının, öğrenme çıktısı olarak belirlendiği tespit edilmiştir.

Üniversiteler tarafından denetim dersinin öğrenme çıktısı olarak en az belirlenen çıktıların ise “ÖC18.Denetim faaliyetlerinde bilgi teknolojilerini kullanabilir”, “ÖC20. Denetim faaliyetlerinde ve denetim kurumlarında kalite kontrol sistemini kurabilir ve işletebilir”, “ÖC17. İç denetim, iç denetimin önemi ve uygulanması hakkında yeterli açıklama yapabilir” ve “ÖC12. Denetimde örneklem büyüklüğünü çeşitli yöntemler kullanarak tespit edebilir” şeklinde olduğu Tablo 5’den tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarından da açıkça görüleceği gibi, üniversiteler genellikle ders içeriklerine uygun şekilde öğrenme çıktılarını belirlemişlerdir.

Denetim dersinin yürütülmesi sonucu öğrencilere kazandırılması beklenen bilgi, beceri ve yetkinlikler konusunda yukarıdaki sınıfların herhangi birine girmeyen öğrenme çıktıları da ayrıca belirlenmiştir. Bu öğrenme çıktıları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür. Öğrenciler,

- Türkiye ve uluslararası alanda iç denetim mesleğinin icrasında, mesleki sertifikalarının önemi konusunda bilinçlenirler,
- İç denetimle ilgili olarak güncel gelişmelerin takip edebilirler,
- Denetim sürecindeki sorunların kaynaklarını tespit edebilirler,
- Denetimi türlerine ayırarak bunlar arasındaki ilişkiyi bir çizelge yardımıyla açıklayabilirler,
- Doğru ve güvenilir bilginin karar vermedeki önemini ve gerekliliğini kavrayabilirler,
- Denetim standartlarını açıklayabilirler,
- Finansal raporlama standartlarıyla denetim sürecini ilişkilendirebilirler,
- Güvenilir bilgi kavramını tanımlayabilirler,
- Döngü yaklaşımı kullanılarak şirketlere ilişkin örnek uygulamaları yapabilirler,
- Kısa ve uzun denetim raporu yazma konusunda uzmanlaşabilir ve adil yargılama kıstaslarını kavrayabilir ve uygulayabilirler,
- Denetim konusunda elde edilen bilgileri iş yaşamına aktarabilirler,
- Türkiye’de bağımsız denetim mesleğine yön veren kanun, standart ve tebliğleri açıklayabilir ve eksikliklerini tartışabilirler,
- Hilenin işletmelere verdiği zararı açıklayabilirler,
- Örnek olaylar üzerinden denetim faaliyetini uygulamalı gerçekleştirebilirler,
- Yevmiye defteri ve defteri kebirdeki eksik ya da hatalı kayıtları ortaya çıkarabilirler,
- Denetimin işletme yönetimi ve genel ekonomi açısından önemini kavrayabilirler,
- Denetim kuruluşları ve görevlerini bilerek bağımsız denetim işletmeleri ile bu kuruluşların ilişkisini açıklayabilirler.

Üniversiteler tarafından belirlenen ve yukarıda açıklanan dersin öğrenme çıktıları konusunda üzerinde önemle durulması gereken önemli bir konu dersin öğrenme çıktılarının, öğrencilerin konu içeriklerine yönelik açıklama yapabilmesine yönelik değil, uygulama yapabilmesine yönelik çıktılar olarak belirlenmesidir. Üniversitelerin dersin öğrenme çıktıları bu şekilde daha uygulamaya dönük olarak belirleyebilmesi, haftalık ders konularını örnek olay yöntemi (vak’a çalışması), tartışma, problem çözme, bilgisayarla veri analizi, altı şapka düşünce tekniği gibi öğretim yöntemlerini ders anlatımında yoğun bir şekilde kullanmaları ile mümkün

olur. Ancak söz konusu öğretim yöntemleri, yukarıda da açıklandığı gibi Türkiye'deki çok az sayıda üniversite tarafından kullanılmaktadır. Bu nedenle üniversitelerin ilgili programlarının, denetim dersinde öğrencilerini uygulamaya yönelik nitelikler kazandırmayı planlamaları halinde, dersin yürütülmesi sırasında yukarıda belirtilen öğretim yöntemlerini aktif bir şekilde kullanmaları ve müfredatlarında denetim dersinin uygulanmasına yönelik yeni dersler koymaları gerekmektedir. Araştırma kapsamında yer alan üniversitelerden sadece Konya Teknik Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi lisans düzeyinde denetim dersinin uygulamasına yönelik, “*Muhasebe Denetimi Uygulamaları, Denetim Araştırmaları I ve Denetim Araştırmaları II*” adlarında dersleri müfredatlarında yer vermişlerdir.

Denetim dersinin öğrenme çıktılarından yola çıkarak, öğrencilerin daha çok uygulamaya dönük bilgi, beceri ve yetkinlik kazanmaları için günümüz teknolojilerini/bilgisayar programlarını, yapay zekayı, veri analitiğini denetim süreçlerinde aktif bir şekilde kullanabilmesi ve program çıktılarını analiz ederek yorumlayabilmesi için istatistik, karar verme teknikleri, modelleme, yöneylem araştırması, programlama, ekonometri, uygulamalı veri analizi, oyun teorisi, veri analitiği gibi derslerin üniversitelerin ders müfredatlarında yer alması dış paydaşların beklentileri doğrultusunda öğrenci mezun edilmesi açısından son derece önemlidir. Bu kapsamda Türkiye'deki devlet üniversitelerinin müfredatlarında denetim dersi ile birlikte yukarıda belirtilen derslerin bulunma yüzdeleri de analiz edilmiş ve Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Denetim Dersinin Uygulanmasında Kullanılabilecek Derslerin, Üniversite Müfredatlarında Yer Alma Sıklığı

Değişkenler	Frekans %	Stn.Hata	Basık	Çarpık
D1. İstatistik	33,6	0,47424	0,703	-1,531
D2. İstatistik 1-2	48,8	0,50187	0,049	-2,03
D3. Karar Verme Teknikleri	18,4	0,38904	1,651	0,737
D4. Modelleme/Kodlama	10,4	0,30649	2,626	4,976
D5. Yöneylem Araştırması	12,00	0,32627	2,367	3,662
D6. Programlama	20	0,635	6,53	56,253
D7. Ekonometri	32,8	0,47137	0,742	-1,474
D8. Uygulamalı Veri Analizi	32,00	0,46835	0,781	-1,413
D9. Oyun Teorisi/Simülasyon	18,4	0,38904	1,651	0,737
D10. Veri Analitiği	5,6	0,23085	3,909	13,498
D11. Diğer Dersler	16,00	0,36808	1,877	1,549
Toplam				125

Tablo 6 incelendiğinde, denetim sürecinde aktif bir şekilde kullanılabilen derslerden en fazla *İstatistik 1 ve 2, İstatistik, Uygulamalı Veri Analizi ile Ekonometri* derslerine; en az ise *veri analitiği ile modelleme* derslerine müfredatlarda yer verildiği tespit edilmiştir.

Üniversitelerin ilgili müfredatlarında yer alan ve Tablo 6'da gösterilen programlama dersleri başlığı altında genellikle Python programlama, matematiksel programlama, nesne tabanlı programlama, R programlama ve doğrusal programlama derslerinin öğrencilere okutulduğu tespit edilmiştir. Veri analizi dersi kapsamında üniversite müfredatlarında ise çok değişkenli veri analizi, veri analizi ve anlamlandırma, zaman serisi analizi, hipotez testleri ve analizler, Python ile veri analizi, Excel ile veri analizi, nicel/nitel analiz teknikleri, panel veri analizi ile büyük veri (big data) analizi gibi derslerin yer aldığı belirlenmiştir. Araştırma kapsamında Tablo 6'da diğer dersler başlığı altında bulunan derslerin, iş modeli planlaması, bulanık mantık, tahmin teknikleri, yapay sinir ağları, yapay zeka uygulamaları, algoritma yazma ve makine öğrenmesi gibi dersler olduğu ortaya konmuştur.

Tablo 6'da da gösterildiği gibi üniversite müfredatlarında veri analitiğine ilişkin dersler ile veri analitiğinin temel parametresini oluşturan modelleme derslerine daha az yer verildiği ortaya konmuştu. Söz konusu dersler, denetim sürecinin her bir aşamasında gerçekleştirilen faaliyetler için oldukça önemlidir. Denetim sürecinde bağımsız denetçilerin ve iç denetçilerin, sınırlı zaman dilimi içerisinde farklı değişkenlere ilişkin büyük hacimli veriler ile çalışması, bu verileri analiz etmesi ve raporlaması gerekmektedir. Bu durum, denetimin tamamlanma süresinin uzamasına, dolayısıyla denetim maliyetinin artmasına, süreçte gerçekleştirilen faaliyetlerdeki hata payının artmasına, denetim riskinin tam tahmin edilememesine ve denetimde etkinliğin azalmasına neden olmaktadır. Günümüzde veri analitiğine ilişkin geliştirilen yöntemler ve bilgisayar yazılımları, denetim sürecinde ortaya çıkan söz konusu olumsuzlukları büyük ölçüde gidermektedir. Veri analitiği yazılımları ile denetçiler, işletmelerin farklı kaynaklardan gelen karmaşık verilerini bütünsel bir

şekilde analiz edebilmekte, yorumlayabilmekte, kontrol hatalarını, işletmelerde gerçekleştirilen usulsüzlük ve suistimal durumlarını kısa sürede tespit edebilmektedirler. Bu nedenle üniversitelerin ilgili programlarında veri analitiği ile modelleme derslerine daha fazla yer verilmesi, denetim dersinin yürütülmesinde ilgili yazılımların aktif bir şekilde kullanılması ve öğrencilere öğretilmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Türkiye’de devlet üniversitelerinin müfredatlarında yer alan denetim dersine ilişkin temel tanımlayıcı bilgiler (dersin ismi, kredisi, AKTS’si, ön koşulu olup olmadığı), haftalık ders içerikleri, dersin öğretiminde ve değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler ile öğrencilerde kazandırması beklenen bilgi, beceri ve yetkinlikler bir bütün olarak analiz edilmiştir.

Denetim dersinin temel bilgilerine ilişkin yapılan analiz sonuçları incelendiğinde, müfredatlarda denetim dersinin ismi, kredisi, AKTS’si, ön koşulu olup olmadığı ve ders içerikleri konusunda üniversiteler arasında uygulama birliği olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum öğrencilerin farklı üniversitelere yatay ya da dikey geçişlerinde ve Farabi gibi yurt içi öğrenci hareketliliği programlarında öğrencilerin bu dersten muaf olabilmesi önünde engel oluşturabilmektedir. Bu nedenle denetim dersinin kredisi, AKTS’si, ön koşul durumu ve haftalık ders içeriklerinin üniversiteler arasında uyumlaştırılması önem arz etmektedir.

Denetim dersinin haftalık içeriklerinin tespitine yönelik yapılan analiz sonuçları incelendiğinde, üniversiteler tarafından dersi içeriğinin daha çok teorik olarak belirlendiği ve ilgili haftaya ilişkin içeriklerin uygulamalarına yeterince yer verilmediği görülmüştür. Sektöre yönelik yapılan akademik araştırmalarda ve iş dünyası ile bir araya gelinen kariyer etkinliklerinde, sektör temsilcilerinin mezun olan üniversite öğrencilerinden en temel beklentileri, öğrencilerin derslerde öğrenmiş oldukları teorik bilgileri uygulamaya dönüştürebilmesi ve sektörün uygulamaları ile tanışmış olmalarıdır. İş dünyasının öğrencilerden olan bu beklentilerinin karşılanabilmesi noktasında üniversiteler, müfredatlarında yer alan denetim dersi ile birlikte diğer muhasebe derslerine ilişkin ders içeriklerini uygulamalı olarak hazırlamalı ve yürütmelidirler.

Çalışma kapsamında yapılan analiz sonuçlarından elde edilen önemli bir diğer bulgu ise denetim dersinin yürütülmesinde kullanılan öğretim yöntemlerinde genellikle öğretim üyesi anlatımı (takrir) yönteminin kullanıldığı; gözlem, beyin fırtınası, bilgisayarla veri analizi ve grup çalışması yöntemlerinin dersin yürütülmesinde en az kullanılan öğretim yöntemleri olduğudur. Öğrencilerin yukarıda da ifade edildiği gibi sektöre hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmesi için ders içeriklerinin uygulamaya dönük olarak hazırlanması önem arz etmekle birlikte bu dersin yürütülmesinde öğrencilerin analitik düşünme yetisini ön plana çıkarabilecek; öğrencinin daha aktif, öğretim üyesinin ise yol gösterici olduğu öğretim teknikleri kullanılmalıdır. Bu kapsamda üniversiteler denetim dersinin yürütülmesinde problem çözme yöntemi, altı şapkalı düşünce tekniği, örnek olay yöntemi, proje ödevi gibi yöntemler ile öğrencilerin denetim faaliyetlerine ilişkin analitik düşünce becerilerini arttırabilirler; grup çalışması ve tartışma gibi öğretim yöntemlerini kullanarak da denetim faaliyetlerinde iş bölümü, takım arkadaşları ile uyumlu bir şekilde çalışabilme becerilerini geliştirmelerini sağlayabilirler.

Çalışma kapsamında denetim dersine ilişkin öğrencilerin başarı durumlarının genellikle vize ve final sınavı ile değerlendirildiği; proje ödevi gibi başarı değerlendirme yöntemlerinin araştırma kapsamında yer alan çok az üniversite tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Üniversitelere denetim dersinin içeriğinin daha uygulamaya dönük hazırlanması ve bu dersin yürütülmesinde uygulamalı öğretim yöntemlerinin daha fazla kullanımına ilişkin önerimizden yola çıkarak; denetim dersini alan öğrencilerin başarı durumlarının değerlendirilmesinde uygulamayı esas alan ödev, proje, laboratuvar çalışması gibi başarı değerlendirme yöntemleri üniversiteler tarafından daha fazla kullanılmalıdır.

Denetim dersinin haftalık içerikler kapsamında yürütülmesi sonucu, öğrencilerde kazanılması beklenen bilgi, beceri ve yetkinlikler olarak ifade edilen öğrenme çıktılarının, ders içerikleri ile paralellik gösterdiği belirlenmiştir. Öğrenme çıktıları ile ilgili çalışma kapsamında tespit edilen önemli bir diğer bulgu ise üniversitelerin ilgili programlarının, dersin öğrenme çıktılarına daha çok denetim faaliyetlerinin uygulanmasına yönelik belirlemesidir. Bu dersin öğretiminde daha çok öğretim üyesi anlatımı (takrir) yönteminin kullanılması, uygulamalı veri analizi ile veri analitiği gibi uygulamalar ile bu dersin içeriğinin desteklenmediği programlarda, öğrenme çıktılarına uygulamalı olarak belirlenmesi gerçeği çok yansıtmamaktadır. Bu nedenle uygulamalı öğretim metodları kullanılarak denetim derslerinin uygulamalı şekilde öğrencilere aktarılması durumunda, üniversitelerde öğrencilerden denetim dersi ile ilgili uygulamaya dönük beceriler kazanmalarını bekleyebileceklerdir.

Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye’deki devlet üniversitelerinde yürütülen denetim dersine ilişkin temel bilgiler, kullanılan öğretim ve başarı değerlendirme yöntemleri, içerikler ile öğrenme çıktıları konusunda mevcut durum tespitini ortaya koyması ve her üniversitenin ilgili derse ilişkin müfredatını, bulgulara bakarak

karşılaştırma yapabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada Türkiye'deki devlet üniversitelerinde okutulan denetim dersine ilişkin müfredat karşılaştırması yapılmış olup gelecek çalışmalarda Türkiye'deki özel üniversitelerde ve yurt dışındaki üniversitelerde okutulan denetim dersinin müfredat analizleri ve karşılaştırmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Açık, Serap, (2016). “Adli Muhasebecilik Mesleğinin Faaliyet Alanları ve Eğitim Boyutu Açısından İncelenmesi”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20 (3), s. 1071-1090.
- Aksoy, Tamer, (2002). Tüm Yönleriyle Denetim, 2 bs., Ankara Yetkin Yayınları, Ankara.
- Alshurafat, Hashem, Beattie, Claire, Jones, Gregory, & Sands, John, (2020) “Perceptions of the Usefulness of Various Teaching Methods in Forensic Accounting Education”, Accounting Education, 29 (2), s. 177-204.
- Anzeh, Belal Abu and Abed, Suzan, (2015) “The Extent of Accounting Ethics Education for Bachelor Students in Jordanian Universities”, Journal of Management and Research, 7, s.121-143.
- Berkant, Hasan Güner, “Öğretim Yöntemleri”, erişim tarihi 01.02.2022 <https://sites.google.com/view/ogretimyontemveteknikleri/ana-sayfa/%C3%B6%C4%9Fretim-y%C3%B6ntemleri>.
- Calayoğlu, İlker, (2018) “Muhasebe ve Denetim Çevresinin Değişimi ve Bu Alanların Öğretiminde Yazılımın Yeri”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 20 (4), s. 831-859.
- Erdoğan, Murat, (2012) “VUK-TFRS Geçiş Sürecinde Üniversitelerde Denetim Eğitim ve Öğretim Döngüsü Önerisi ve Web Tabanlı Bir Yazılım İle Denetim Uygulaması”, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 5 (2), s. 55-84.
- Eren, Tevfik ve Alkan, Alper Tunga, (2021) “Lisans Programlarında Öğretilen Muhasebe Standartları Dersi Üzerine Bir İnceleme: Türkiye Örneği”, 39. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Değişen Teknoloji ve İş Ortamında Muhasebe Bildiriler Kitabı, 15-19 Eylül 2021, Ankara: Detay Yayıncılık, s.372-383.
- Gökçen, Gürbüz, Ataman, Başak, Cebeci, Yasin ve Cavlak, Hasan, (2015) “Türkiye’deki Devlet Üniversitelerinin Lisans Programlarındaki Muhasebe Standartları Eğitimi Üzerine Bir Araştırma”, Öneri Dergisi, 11(44), s. 121-145.
- Karaca, Nevran, Sürmeli, Dilek ve Hocaoğlu, Seda, (2016) “Türkiye’de Lisans Düzeyinde Verilen Muhasebe Eğitiminin Muhasebe Alanında Yaşanan Gelişmeler Işığında Değerlendirilmesi”, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı, s. 270-281.
- Karakoç, Mehtap, (2020) “Uygulamalı Bilimler Yüksekokullarının Muhasebe Eğitimine Etkisi: Muhasebe Bölümleri Ders Programları Üzerine Bir İnceleme”, Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 7 (1), s. 315-330.
- Kavut, Lerzan Fatma ve Adiloğlu, Burcu (2013) “Türkiye’deki Üniversitelerde Lisans ve Yüksek Lisans Eğitiminde İç Denetim Derslerinin Durum Analizi”, Akademik Forum 2012, s. 25.
- Koçyiğit, Seyhan ve Tanç, Şükran Güngör, (2017) Türkiye’de ki Üniversitelerde Lisansüstü Eğitim Programlarında Yer Alan Muhasebe Standartları Dersleri Üzerine Bir Araştırma. Muhasebe ve Denetime Bakış”, 16(50), s. 57-78.
- Nassar, Lanre, Uwuigbe, Olubukunola Ranti, Uwuigbe, Uwalomwa ve Abuwa, Joel Tochukwu, (2014) “IFRS Adoption and its Integration into Accounting Education Curriculum in Nigerian Universities”, Research Journal of Finance and Accounting, 5(22), s. 76-82.
- Öztürk, Mahmut Sami ve Erdoğan, Murat, (2017) “Batı Akdeniz Bölgesinde Yer Alan Üniversitelerdeki Muhasebe Eğitimine Yönelik Bir Araştırma”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21, s. 162-174.
- Selimoğlu Kardeş, Seval ve Uzay, Şaban, (2011). Muhasebe Denetimi, 2bs., Gazi Kitabevi, Ankara.
- Subaşı, Şerife ve Demir, Berna, (2009) “Fakültelerin İşletme Bölümlerinde Verilen Muhasebe Derslerinin Durum Analizi”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 44, s.127-137.
- Terzi, Serkan, Şen, İlker Kıymetli ve Solak, Bilal, (2013) “Bologna Sürecinin Muhasebe Eğitimine Etkisi: Üniversitelerin İşletme Bölümlerinin Ders Programları Üzerine Bir İnceleme”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 59, s. 83-100.
- Tosunoğlu, Büşra ve Cengiz, Selim, (2020) “Türkiye’de Muhasebe Eğitimi: Lisans Müfredatının İncelenmesi ve Gelişmeler Kapsamında Değerlendirilmesi”, Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 6 (2), s. 194-214.
- Üçoğlu, Derya, (2021) “Adli Muhasebe Eğitimi: Yüksek Lisans Müfredat Geliştirme Önerisi”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 23(1), s. 81-106.
- Yallapragada, RamMohan R., Toma, Alfred G. and Roe, C. William, (2011). “The Impact of International Financial Reporting Standards on Accounting Curriculum in the United States”, American Journal of Business Education, 4(1), s. 61-64.
- Zaif, Figen ve Ayanoglu, Yıldız, (2007) “Muhasebe Eğitiminde Kalitenin Arttırılmasında Ders Programlarının Önemi: Türkiye’de Bir İnceleme”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9 (1) , s. 115-136.